

**Аранђел Ј. Смиљанић, *Ревеник (од Градине до Кадињаче).*
Монографија села, Архив Републике Српске – Удружење
архивских радника Републике Српске, Бањалука 2023, 716 стр.**

У издању Архива Републике Српске и Удружења архивских радника Републике Српске објављена је монографија *Ревеник (од Градине до Кадињаче)* аутора проф. др Аранђела Ј. Смиљанића. Рецензенти монографије су проф. др Драгиша Д. Васић и проф. др Бошко М. Бранковић.

Монографија је обима 716 страница са 2.604 напомене. Настала је као резултат седмогодишњег истраживачког рада, коришћењем необјављене историјске грађе из архива у Сарајеву и Бањалуци, надгробних натписа, објављених извора, релевантне литературе и усмених изјава.

Монографија је подијељена на неколико поглавља и већи број подна- слова. Након предговора и увода слиједе кратка поглавља о имену села, положају и броју становника.

Велики дио књиге чини поглавље о прошлости села, подијељено на праисторију (*Праисторијска налазишта*), стари вијек (*Илири и Рим, Римска власт, Хришћанство*) и средњи вијек (*Византија и Словени, Словени и старосједиоци, Словени и Авари, Досељавање Срба и Хрвата на Балканско полуострво, Хрватска и Угарска, Племена Колунића, Између Угарске и босанског бана Стјепана II Котроманића, Црквина (Панађур, Клисина), Градови и тврђаве, Између Босне и Угарске, Племена Колунића у XV вијеку, Турско освајање и судбина Колунића*), те османска владавина (*Долазак под турску власт, Прве деценије власти Османлија, Први досељеници у Колунић (преци данашњих становника), Ратови Османског царства и хришћанских сила, Прва половина XVIII вијека – промјене у територијалној организацији, Нови досељеници, Друга половина XVIII вијека – сеобе (досељавања и исељавања), Прве ревеничке породице, Досељеници у првој половини XIX вијека, Промјене у територијалној организацији – отпори, Досељавање и исељавање између 1850. и 1875. године, Терет османске власти, Различити видови отпора Срба турској власти, Кућне (породичне) задруге и становништво, Простор Ревеника за вријеме устанка Срба у Босни и Херцеговини (1875–1878)) и аустроугарско раздобље (*Борбе и окупација Босне и Херцеговине, Организација аустроугарске власти, Попис становништва и досељавање нових породица, Односи између старосједилаца и досељеника, Обнова цркве и школе у Колунићу, Питање земље и порези,**

Каснији аустроугарски пописи и досељавање нових породица, Занимљиве промјене у близини Ревеника, Привредни живот (пољопривреда и шумска индустрија), Саобраћај, Одласци на рад у Америку, Вјерски, културни и спортски живот (прве организације), Посљедњи аустроугарски попис становништва, Синдикалне организације, Позитивна дешавања у околини Ревеника уочи Првог свјетског рата, Уочи избијања Првог свјетског рата, Дешавања за вријеме Првог свјетског рата). Након тога аутор се наставља на вријеме Краљевине Југославије (1918–1941) (Слобода и прве тешкоће мирнодопског живота, Демографски подаци, Некретнине и порези, Развој саобраћаја и градња школе, Петар Рађеновић и његов попис Колунића, Развој привредног живота, Политичке активности и синдикална борба, Спортски и културни живот, Тешкоће живота – исељавања, Демографске промјене, Статус Ревеника у територијалној организацији, Занимљивости из околине Ревеника), рата и револуције (1941–1945) (Априлски рат, Усташки злочини и припреме за устанак, Устанак – прве акције и освета усташа, Организација устаничког одреда, Илиндан 1941. и дани након њега као вријеме највећег страдања Ревеничана, Напади устаника на Босански Петровац, Усташки напади према Оштрељу у августу и септембру и одговор устаника, Долазак Италијана и диференцијација међу устаницима, Скојевска организација, Четници, Борбе партизана са Италијанима, Формирање нових органа власти, Наставак борби против Италијана, Издајање Ревеника у посебно село, Партијска и скојевска организација – радне акције, Страдања у Четвртој непријатељској офанзиви, Након офанзиве – повратак четника, Повратак партизанске власти – други период слободе, Нијемци и четници против партизана (прољеће–јесен 1944. године), Ревеник у августу 1944. године, Посљедни дани четника у Босанском Петровцу, Слобода – крај рата, Војне и цивилне жртве Ревеника), раздобље социјалистичке Југославије (1945–1991) (Слобода и мир, Обнова, Мјесни народноослободилачки одбор у Ревенику, Колонизација, колективизација и откуп животних намирница, Демографски подаци – први пописи становништва, Запошљавање Ревеничана у Босанском Петровцу, Култура сјећања, Електрификација, Најамници (најменици), Срећне 70. године, Стагнација), те период од 1992. до данас (Рат, Повратак, Конститутивност и демографски подаци, Порези и таксе, Дешавања и изазови).

Посебан дио монографије односи се на религију и идеологију (Храм Преображења Господњег, Страдање и обнова цркве – поклон Петра Мркоњића, Црквена организација и пописи вјерника, Доградња цркве и звоника – искушења за вријеме рата, Шематизми и промјене у црквеној организацији између два свјетска рата, Девастирање цркве за вријеме Другог свјетског рата, Идеологија, Обнова Храма Преображења Господњег – повратак православљу).

Потом слиједи обимно поглавље о школству (Писменост и школа у вријеме турске владавине, Школство за вријеме Аустроугарске монархије,

Школство за вријеме Краљевине Југославије (СХС), Школство за вријеме Другог свјетског рата, Школство у социјалистичкој Југославији, Школство за вријеме грађанског рата у Босни и Херцеговини (1992–1995), Школство у Босни и Херцеговини (2004–2011)).

Посебно вриједан дио представља поглавље у коме су обрађене све породице које су некада живјеле, као и оне које данас живе у Ревенику (Баралић, Бијелић, Вулин, Дебељак, Дрљача, Дукић, Јевић, Јеличић, Кесић, Крајиновић, Латиновић, Марић, Марјановић, Милановић, Мирковић, Мркић, Перић, Прокопић, Радуловић, Ракић, Рамић, Раца, Смиљанић, Срдић, Ступар, Трњаковић, Тубић, Шарац, Шево / Гаврић), Шена).

Слиједи поглавље о истакнутим Ревеничанима, које предводи Јован Бијелић, један од водећих југословенских сликара између два свјетска рата.

У поглављу о краћим и нешто дужим причама саопштене су бројне анегдоте из живота Ревеничана. Природни наставак тог поглавља представља поглавље о свакодневном животу становника Ревеника.

Након тога слиједе фотографије из села; поред фотографија људи и докумената, монографија је опремљена картама и табелама. На крају, монографија завршава прилозима у виду необјављених докумената и писама.

Када се све узме у обзир, монографија *Ревеник (од Градине до Кадињаче)* не само да је једна од обимнијих на српском простору, већ има изузетан квалитет који ће, без сумње, допринијети бољем сагледавању појава и процеса везаних за прошлост српског народа.

Горан Р. Ђуран
Архив Републике Српске